EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 8.6.2023
COM(2023) 304 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE,

milles tehakse kindlaks liikmesriigid, kelle puhul on ohus 2025. aastaks püstitatud olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgi, 2025. aastaks seatud pakendijäätmete ringlussevõtu eesmärgi ning 2035. aastaks võetud jäätmete prügilasse ladestamise vähendamise eesmärgi saavutamine

{SWD(2023) 175 final} - {SWD(2023) 176 final} - {SWD(2023) 180 final} - {SWD(2023) 181 final} - {SWD(2023) 182 final} - {SWD(2023) 183 final} - {SWD(2023) 184 final} - {SWD(2023) 185 final} - {SWD(2023) 186 final} - {SWD(2023) 187 final} - {SWD(2023) 188 final} - {SWD(2023) 189 final} - {SWD(2023) 195 final} - {SWD(2023) 196 final} - {SWD(2023) 197 final} - {SWD(2023) 198 final} - {SWD(2023) 199 final} - {SWD(2023) 200 final}

1. SISSEJUHATUS

Jäätmete ressurssideks muutmine on ringmajanduse alustala. ELi jäätmealaste õigusaktide nõuetekohane rakendamine hõlmab jäätmehierarhia kohaldamist, milles eelistatumad jäätmekäitluse võimalused on korduskasutamiseks ettevalmistamine ja ringlussevõtt ning kõige vähem eelistatav võimalus on prügilasse ladestamine. ELi olmejäätmete ja pakendijäätmete käitlemise eesmärgid on kehtestatud selleks, et tagada kõikide liikmesriikide ühised jõupingutused jäätmehierarhias ülespoole liikumiseks.

Jäätmekäitluse tulemuslikkuse parandamine kiirendab üleminekut ringmajandusele ning aitab saavutada eesmärke, mis on esitatud ringmajanduse tegevuskavas puhtama ja konkurentsivõimelisema Euroopa nimel,[1] et kahekordistada ELi materjalide ringkasutamise määra, vähendada märkimisväärselt üldist jäätmeteket ja vähendada olmejäätmete jääkide kogust 2030. aastaks poole võrra. Lisaks on hea jäätmekäitlus oluline selleks, et vältida jäätmetekke negatiivset mõju keskkonnale ja tervisele ning saavutada jäätmeid ja mereprügi käsitleva nullsaaste tegevuskava[2] eesmärgid.

Korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu suurendamine ning prügilasse ladestamise vähendamine on väga olulised kliimaneutraalsuse saavutamiseks, toorainete varustuskindluse suurendamiseks, energia säästmiseks ning ELi kolmandatest riikidest pärit impordist sõltuvuse vähendamiseks, lisaks luuakse sellega kohalikke töökohti ja edendatakse innovatsiooni kestlike toodete ja materjalihalduseuute tehnoloogiate valdkonnas.

Selleks et paremini arvesse võtta ELi ringmajandusele ülemineku eesmärki, võeti 2018. aastal vastu mitu ELi jäätmedirektiivide muudatust, sealhulgas ambitsioonikad eesmärgid olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise, ringlussevõtu ja prügilasse ladestamise ning pakendijäätmete ringlussevõtu kohta. Olmejäätmed moodustavad ligikaudu 10 % kõikidest ELis tekkivatest jäätmetest,[3] aga nende mitmekesise koostise, jäätmetekitajate suure hulga ja käitlemisvastutuse killustatuse tõttu on see üks kõige raskemini juhitavaid vooge. Suur osa olmejäätmetest koosneb suure ringluspotentsiaaliga pakendijäätmetest.

Nende ambitsioonikate eesmärkide paremaks, õigeaegsemaks ja ühetaoliseks rakendamiseks ning rakendamise puuduste ennetamiseks kehtestati 2018. aastal vastu võetud ELi eeskirjadega varajase hoiatamise aruannete süsteem, et tuvastada puudused ja võtta meetmeid enne eesmärkide saavutamise tähtaegu. Nende eeskirjade kohaselt peab komisjon koostöös Euroopa Keskkonnaametiga koostama aruandeid eesmärkide saavutamise edenemise kohta liikmesriikides.

Käesolevas üldaruandes hinnatakse seda, kui tõenäoline on, et liikmesriigid saavutavad 2025. aastaks seatud eesmärgid, mis on sätestatud jäätmeid käsitleva direktiivi 2008/98/EÜ (jäätmete raamdirektiiv)[4] artikli 11 lõike 2 punktis c ning pakendeid ja pakendijäätmeid käsitleva direktiivi 94/62/EÜ (pakendidirektiiv)[5] artikli 6 lõike 1 punktis f. Eesmärkide saavutamiseks peavad liikmesriigid võtma meetmeid, et saavutada vähemalt järgmine:

- 55 % olmejäätmetest valmistatakse korduskasutamiseks ette ja võetakse ringlusse,

[1] COM(2020) 98 final.
[2] COM(2021) 400 final.
[3] Eurostat.
[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705.
[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/ALL/?uri=celex%3A31994L0062.

- 65 % kõigist pakendijäätmetest võetakse ringlusse ning
- materjalipõhiste pakendijäätmete ringlussevõtu puhul: 75 % paberi- ja kartongi-, 70 % klaasi-, 50 % alumiiniumi-, 50 % plasti- ja 25 % puidujäätmetest võetaks ringlusse.

Aruandes antakse ka esialgne hinnang sellele, kui tõenäoline on, et liikmesriigid saavutavad prügilaid käsitleva direktiivi 1999/31/EÜ (prügiladirektiiv) artikli 5 lõikes 5 sätestatud eesmärgi vähendada 2035. aastaks olmejäätmete prügilasse ladestamist[6] alla 10 %ni. Aruandes tehakse kokkuvõte peamistest leidudest ja olulistest soovitustest liikmesriikidele, kelle puhul on oht, et nad ei saavuta teatavaid jäätme-eesmärke, ning tuuakse näiteid jäätmekäitluse parimatest tavadest, mille eesmärk on aidata parandada jäätmete ringlussevõtu tulemuslikkust. Aruannet täiendavad komisjoni talituste töödokumendid, mis sisaldavad riigipõhist teavet ja soovitusi liikmesriikidele, kelle puhul on ohus 2025. aastaks seatud olmejäätmete ja kõikide pakendijäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärkide saavutamine, ning mis hõlmavad järgmist:

- hinnang liikmesriikide kaupa selle kohta, kui kaugele on jõutud eesmärkide saavutamisel;
- nende liikmesriikide loetelu, kelle puhul on oht, et eesmärke tähtaja jooksul ei saavutata, koos asjakohaste soovitustega asjaomasele liikmesriigile; ning
- näited parimatest tavadest, mida ELi eri osades kasutatakse ja millest võib olla abi eesmärkide poole liikudes.

Käesoleva varajase hoiatamise aruande koostamiseks tehtud töö tugineb komisjoni ja liikmesriikide pidevale toetusele ja koostööle ELi jäätmealaste õigusaktide rakendamise tõhustamisel. Pärast 2013. aastal alanud nõuete täitmise edendamist[7] avaldas Euroopa Komisjon 2018. aastal mitme jäätmevoo edusammude ja rakendamisega seotud probleemide kohta aruanded,[8] mis sisaldasid võimalikke meetmeid liikmesriikide jõupingutuste toetamiseks jäätmekäitluse tulemuslikkuse parandamisel[9]. Lisaks on Euroopa Komisjon alates 2017. aastast korrapäraselt avaldanud keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise aruandeid, mille eesmärk on parandada ELi keskkonnaalaste õigusaktide ja poliitika rakendamist liikmesriikides. Viimati avaldati keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise aruanded 2022. aastal[10].

2. METOODIKA

Käesolev aruanne on valminud Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskkonnaameti, Eurostati ja liikmesriikide vaheliste ulatuslike konsultatsioonide ja koostöö tulemusena. Hindamine põhines Euroopa Keskkonnaameti väljatöötatud metoodikal, milles lähtuti jäätmekäitluse andmetest, mille liikmesriigid esitasid Eurostatile vastavalt jäätmedirektiivide aruandlusnõuetele, ning milles võeti arvesse olemasolevaid ja kavandatavaid riikliku tasandi poliitikameetmeid ning muud asjakohast teavet. Selle käigus võeti arvesse ka jäätmete raamdirektiivis nõutavat läbivaadatud riiklike jäätmetekke vältimise programmide vastuvõtmist.

[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?uri=CELEX%3A31999L0031.
[7] Jäätmete raamdirektiivi rakendamine (europa.eu).
[8] COM(2018) 656 final.
[9] https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/implementation-waste-framework-directive_en.
[10] https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_en#country-reports.

See hindamine võimaldas Euroopa Keskkonnaametil[11] teha kindlaks liikmesriigid, kes tõenäoliselt ei saavuta eesmärke. Hindamise tulemusi arutati täiendavalt Euroopa Komisjoni ja asjaomase liikmesriigiga; see võimaldas koguda lisateavet ja koostada lõpliku aruande. Algatusest teavitamiseks ja sidusrühmade seisukohtade kogumiseks kasutati tagasisidekorjet[12].

Aruanne põhineb uusimatel Eurostati andmetel, mis olid selle koostamise ajal kättesaadavad. Olmejäätmete puhul kasutati 2020. aasta, pakendijäätmete puhul 2019. aasta andmeid. Pakendite kohta on nüüd olemas uuemad, 2020. aasta andmed ning nende olulisust aruande järelduste seisukohalt on esialgselt hinnatud punktis 5.

3. ÜLDISED JÄRELDUSED

Liikmesriikide tulemuslikkust analüüsides tehti kindlaks jäätmekäitluse üldised suundumused ja tõenäosus saavutada 2025. aastaks jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgid.

Enamik liikmesriike on jäätmereformi hiljuti läbi viinud või on rakendamas jäätmereforme, mille tulemuseks on ringlussevõtu määrade suurenemine 2025. aastaks ja pärast seda. 2018. aasta jäätmepaketi rakendamine ja 2018. aasta varajase hoiatamise aruandes esitatud soovitused täitsid edusammude tegemisel olulist osa. Mõnel juhul mõjutavad aga viivitused nende kohaldamisel riikide ringlussevõtu tulemuslikkust.

Jäätmekäitluse tulemuslikkus on liikmesriigiti endiselt väga erinev. Mõnes riigis ollakse eesmärkide saavutamisest väga kaugel ja reformide kohapeal rakendamiseks on vaja teha suuremaid jõupingutusi (nt seoses biojäätmete töötlemise, liigiti kogumise, andmekvaliteediga jne). On ka tõendeid selle kohta, et tulemuslikkust mõjutasid välised tegurid, näiteks COVID-19 pandeemia ajal liigiti kogumine mõnes liikmesriigis vähenes või see peatati. Märke on ka sellest, et hiljutisel energiahindade tõusul on ringlussevõtule negatiivne mõju.

Euroopa Keskkonnaameti hinnangu kohaselt[13] on oht, et **enamik liikmesriike ei saavuta 2025. aastaks seatud olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärke**.

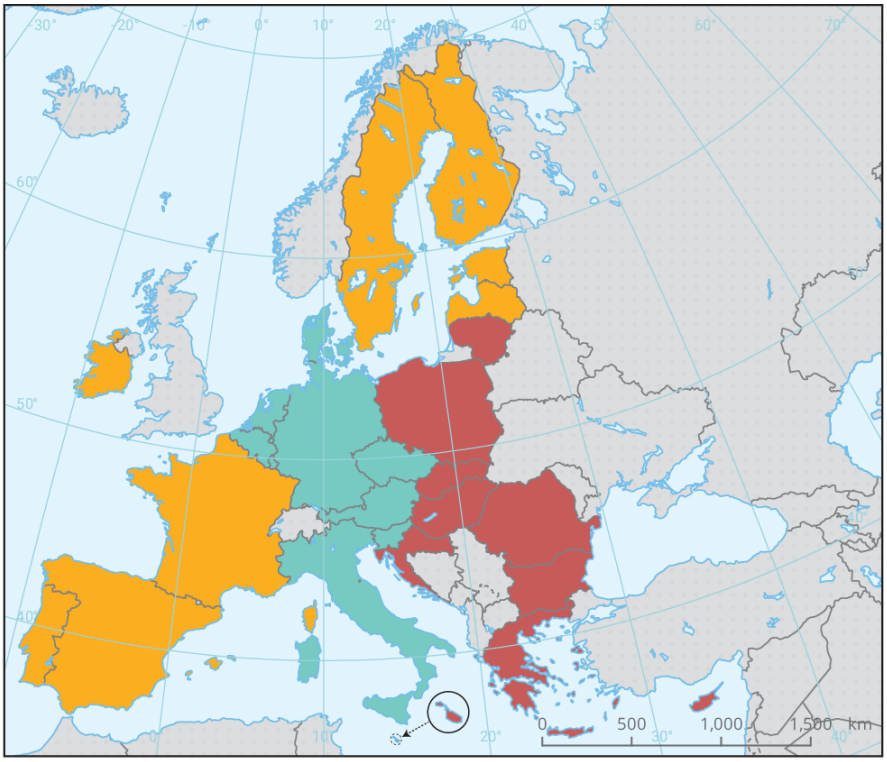
Täpsemalt seoses eesmärgiga, et 2025. aastaks valmistatakse korduskasutamiseks ette ja võetakse ringlusse 55 % olmejäätmetest ja 65 % kõigist pakendijäätmetest:

— **üheksa liikmesriiki** – Austria, Belgia, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Saksamaa, Sloveenia, Taani, ja Tšehhi – **on saavutamas mõlemat eesmärki**;
— **kaheksal liikmesriigil** – Eesti, Hispaania, Iirimaa, Läti, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi ja Soome – **on üksnes olmejäätmete eesmärgi,** kuid mitte pakendijäätmete üldeesmärgi saavutamata jäämise oht;
— **kümnel liikmesriigil on oht, et 2025. aastaks jäävad saavutamata nii olmejäätmete eesmärk kui ka pakendijäätmete üldeesmärk** – Bulgaaria, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Malta, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Ungari.

[11] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.
[12] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13511-Jaatmekaitlus-varajase-hoiatamise-aruanne_et.
[13] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.

Varajase hoiatamise aruandele on lisatud komisjoni talituste töödokumendid liikmesriikidele, kelle puhul on oht, et nad ei saavuta vähemalt ühte neist kahest peamisest eesmärgist (55 % olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärk ja 65 % pakendijäätmete ringlussevõtu üldeesmärk, mis tuleb saavutada 2025. aastaks); see hõlmab eespool loetletud liikmesriikide teist ja kolmandat rühma[14]. Kõigil liikmesriikidel, kellel on pakendijäätmete üldeesmärgi saavutamata jäämise oht, on ka olmejäätmete eesmärgi saavutamata jäämise oht.

Tuleb märkida, et jäätmete korduskasutamise, korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu heade tulemusnäitajate saavutamine nõuab pidevaid jõupingutusi nii liikmesriikidelt, kelle puhul on kindlaks tehtud oht, et nad ei saavuta 2025. aasta eesmärke, kui ka neilt, kes hinnangu kohaselt eesmärgid tõenäoliselt saavutavad, kuid kellel on selleks vaja veel pingutada. Kuna nõuetekohase jäätmekäitluse tagamisel vastavalt jäätmehierarhiale ilmneb tihti uusi probleeme, peavad ka need riigid, kes on 2019. ja 2020. aastal ületanud 2025. aastaks seatud korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgi, järgima tulemuslikkuse hoidmiseks ja parandamiseks vajalikku poliitikat, arvestades sealhulgas uusi ringlussevõtu arvestuse eeskirju. Pakendite, eelkõige plastpakendite puhul vajab materjalipõhiste ringlussevõtu eesmärkide saavutamine rohkem jõupingutusi.



Viitandmed: ©ESRI

Liikmesriigid, kellel ei ole kummagi eesmärgi saavutamata jäämise ohtu

Liikmesriigid, kellel on olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgi, kuid mitte pakendijäätmete üldeesmärgi saavutamata jäämise oht

Liikmesriigid, kellel on mõlema eesmärgi saavutamata jäämise oht

[14] Eesmärkide saavutamata jäämise riski hindamisel võetakse arvesse andmeid ja teavet, mis olid kättesaadavad enne 2022. aasta aprilli.

Joonis 1. ELi liikmesriikide väljavaade saavutada olmejäätmete ja pakendijäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgid (*Allikas: Euroopa Keskkonnaamet*[15])

4. OLMEJÄÄTMED

2020. aastal tekitasid eurooplased keskmiselt 521 kg olmejäätmeid inimese kohta, 49 % nendest jäätmetest valmistati ette korduskasutamiseks või võeti ringlusse, ligikaudu 23 % aga ladestati prügilates[16]. Tekitatud jäätmete kogus on viimastel aastatel aeglaselt suurenenud.

Olmejäätmete käitlemist käsitlevad õiguslikud kohustused on sätestatud jäätmete raamdirektiivis. Enne 2025. aastaks seatud 55 % olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärgini[17] jõudmist peavad liikmesriigid saavutama 2020. aastaks seatud 50 % eesmärgi[18]. Direktiiv sisaldab ka pikemaajalisi ambitsioonikaid eesmärke: 60 % 2030. ja 65 % 2035. aastaks,[19] lisaks muud nõuded, nagu jäätmete liigiti kogumise rakendamine ning riiklike jäätmekavade ja jäätmetekke vältimise programmide vastuvõtmine.

Euroopa Keskkonnaameti tehtud hindamise ja liikmesriikide ringlussevõtu tulemuste ja jäätmepoliitika põhjaliku läbivaatamise[20] alusel on kindlaks tehtud **18 liikmesriiki, kelle puhul on oht, et nad ei saavuta 2025. aastaks seatud 55 % olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärki**: **Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Kreeka, Küpros, Leedu, Läti, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Soome ja Ungari.**

Arvestades, kui kaugel on liikmesriigid 2025. aasta eesmärgi saavutamisest ja millised on nende konkreetsed probleemid ja olukord, on koostatud peamised riigipõhised **soovitused** korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu määra parandamiseks. Seda tehti riikide ametiasutusi tihedalt kaasava protsessi käigus. Kui riiklikud ja kohalikud asutused koostöös jäätmekäitlejatega neid soovitatud meetmeid kiiresti rakendavad, aitavad need märkimisväärselt kiirendada ringlussevõtu tulemuslikkuse paranemist. Käeolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumentides esitatakse võimalikud meetmed iga liikmesriigi jaoks, kelle puhul on eesmärkide saavutamata jäämise oht. Järgmises tekstikastis esitatakse peamised ühised prioriteedid ja nendega seotud raskused.

Põhjendatult võib eeldada, et see hinnang näitab selgelt ka ohtu, et liikmesriigid ei saavuta 2030. aastaks seatud 60 % jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu eesmärki, kui ei tehta lisajõupingutusi, sealhulgas vastuvõetud poliitika ja reformide kiirem rakendamine.

---

[15] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.
[16] Eurostat.
[17] Direktiivi 2008/98/EÜ artikli 11 lõike 2 punkt a.
[18] Liikmesriigid võivad 2020. aasta eesmärgi arvutamiseks valida ühe neljast meetodist ning kohaldada seda teatavate jäätmevoogude või kõigi olmejäätmete suhtes; 2025., 2030. ja 2035. aasta eesmärki kohaldatakse kõigi olmejäätmete suhtes.
[19] Direktiivi 2008/98/EÜ artikli 11 lõike 2 punktid c–e.
[20] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.

Tekstikast 1. Olmejäätmed

- Enamik liikmesriike on **jäätmereformid** hiljuti läbi viinud või on nad rakendamas jäätmereforme, mille tulemuseks on **ringluspõhisem lähenemisviis** ning korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu määrade suurenemine 2025. aastaks ja pärast seda. Mõnel juhul halvendavad tulemuslikkust aga riikide viivitused nende kohaldamisel. **COVID-19 pandeemiast ja energiakriisist** tingitud probleemid võivad nõuda erimeetmeid, et vältida riiklike jäätmereformide hilinenud rakendamist.
- Kõige olulisem meetmeid nõudev jäätmevoog on **biojäätmed**, kuna need moodustavad keskmiselt 34 % olmejäätmetest. Keskenduda tuleks **biojäätmete liigiti kogumise ja töötlemise tõhusa suutlikkuse** loomisele või **laiendamisele**. Tõhus biojäätmete käitlemine võimaldaks biojäätmeid kasutada väetisena ja mulla parandajana ning biogaasi tootmiseks[21]. Kaevandatavaid mineraalväetisi asendades ja ühtlasi mulla seisundit parandades võib see anda olulise panuse **kliimaeesmärkide** saavutamisse ning aidata **saavutada ELi energiasõltumatuse ja kriitilise tähtsusega toorainete varustuskindluse eesmärke**.
- Korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu olulised eeltingimused on kõrge kogumismäär ja liigiti kogumise kvaliteet; sellele võivad tõhusalt kaasa aidata **jäätmete kohustusliku liigiti kogumise eesmärgid kohaliku omavalitsuse tasandil**. Nende kasutamine peaks põhinema stiimulitel ja aruandekohustusel (nt võib luua nende eesmärkide saavutamisest sõltuva rahalise premeerimise ja karistamise süsteemi).
- Vaja on **kodumajapidamistes jäätmete sortimist ergutavaid** meetmeid, sealhulgas liigiti kogutud jäätmete suurem kogumissagedus segajäätmetega võrreldes.
- Liikmesriigid ei kasuta kõiki **majanduslikke võimalusi**, et vähendada prügilasse ladestamist ja põletamist (näiteks prügila- ja põletusmaksud) ning soodustada jäätmehierarhia kõrgemale tasemele vastavat jäätmetöötlust, nagu korduskasutamiseks ettevalmistamine ja ringlussevõtt (näiteks jäätmete kogusest sõltuvate tasude süsteem ja tagatisrahasüsteem).
- Liikmesriigid peavad muu hulgas ELi vahendite tõhusa kasutamise abil kõrvaldama investeerimispuudujäägi, et arendada **jäätmetaristut, mis aitab parandada jäätmetekke vältimise ning jäätmete korduskasutamise ja ringlussevõtu tulemuslikkust**.
- Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid **ringlussevõtuks sobimatute jäätmete tekke ennetamiseks**. Mõned liikmesriigid ei ole veel oma **jäätmetekke vältimise programme** läbi vaadanud. Läbivaatamine peaks jõudma lõpule 2023. aastaks.
- Olulised on **teadlikkuse suurendamise meetmed**, et ergutada kodanike osalemist tõhusamas jäätmekäitluses. Neid võib kohandada eri sihtrühmadele (nagu majapidamised, õpilased või turistid).

[21] https://www.eea.europa.eu/publications/biowaste-in-europe.

5. PAKENDIJÄÄTMED

2020. aastal oli ELis tekitatud pakendijäätmete kogumaht ligikaudu 79,6 miljonit tonni[22]. Ajavahemikul 2005–2016 kasvas keskmine üldine pakendite ringlussevõtu määr ELis pidevalt (jõudes 2016. aastal 67,6 %ni), aastatel 2016–2020 toimus aga väike langus (64 %ni 2020. aastal)[23]. Lisaks kasvas ajavahemikul 2013–2020 tekitatud pakendijäätmete kogus ELis 15 %, mis näitab, et jäätmetekke vältimiseks on vaja rohkem tööd teha.

Pakendijäätmete käitlemist käsitlevad õiguslikud kohustused on sätestatud pakendidirektiivis. Need hõlmavad eesmärki võtta 2025. aastaks ringlusse 65 % kõigist pakendijäätmetest ning materjalipõhiseid eesmärke paberi ja kartongi, klaasi, alumiiniumi, plasti ja puidu jaoks. Liikmesriikidel on lubatud saavutada kuni 5 % eesmärkidest nii, et sihtmäärast lahutatakse esmakordselt turule lastud ja pakendite korduskasutuse süsteemis korduvalt kasutatud korduskasutatavate müügipakendite osakaal ning puitpakendite puhul võetakse täielikult arvesse korduskasutamiseks parandatud puitpakendite koguseid. Direktiiv sisaldab ka pikemaajalisi ambitsioonikaid ringlussevõtu eesmärke: 2030. aastaks võetakse 70 % kõigist pakendijäätmetest ringlusse ning materjalipõhised eesmärgid paberi ja kartongi, klaasi, alumiiniumi, plasti ja puidu jaoks[24].

Euroopa Keskkonnaameti läbi viidud hindamise[25] alusel on kindlaks tehtud **10 liikmesriiki, kelle puhul on oht, et nad ei saavuta 2025. aastaks 65 % pakendijäätmete ringlussevõtu eesmärki**: **Bulgaaria, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Malta, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Ungari.**

Lisaks on leitud, et mitmel liikmesriigil on oht jätta saavutamata üks või mitu materjalipõhist eesmärki; suurim oht on seotud **plastiga**.

Plast	**Austria, Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Läti, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Soome, Slovakkia, Taani ja Ungari**
Klaas	**Bulgaaria, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia ja Ungari**
Alumiinium	**Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Malta, Portugal, Rumeenia, Slovakkia ja Tšehhi**
Raudmetall	**Horvaatia, Malta, Portugal, Rumeenia ja Taani**
Paber ja kartong	**Hispaania, Horvaatia, Malta ja Slovakkia**
Puit	**Horvaatia ja Malta**

Hindamise käigus leiti ka vastuolusid mõne liikmesriigi esitatud pakendiandmetes, mis näitab, et turule lastavate pakendite kogused võivad aruannetes olla väiksemana esitatud. Lisaks peavad liikmesriigid alates 2020. aastast kohaldama uut ringlussevõtu tulemuslikkuse arvutust, kuna pakendijäätmete tekke ja ringlussevõtu iga-aastane aruandlus peaks

[22] Eurostat.
[23] Eurostat.
[24] Direktiivi 94/62/EÜ artikli 6 lõike 1 punktid h ja i.
[25] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.

eeldatavasti viima teatatud ringlussevõtu määrade vähenemiseni mõne protsendipunkti võrra[26]. Samal ajal tuleb liikmesriikidel saavutada madalamaid ringlussevõtu eesmärke, juhul kui nad võtavad meetmeid korduskasutamise süsteemide laiendamiseks.

Eurostati kogutud 2020. aasta pakendijäätmete andmete esialgne läbivaatamine näitas, et eesmärkide saavutamata jäämise ohu hinnang liikmesriikide kohta jääb kehtima. Täheldatav on üldine väike ringlussevõtu määrade vähenemine (kuid tulemused oli liikmesriigiti väga erinevad, mõnes need paranesid ja teistes halvenesid). Lisaks ei ole praeguses etapis veel võimalik muutusi selgelt seostada konkreetsete põhjustega, sest mõjutegureid on mitu, eelkõige uus ringlussevõtu tulemuslikkuse arvestamise meetod ja COVID-19 pandeemia mõju.

Käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumentides on esitatud võimalikud meetmed, mida võiks võtta pakendijäätmete ringlussevõtu eesmärkide saavutamata jäämise ohu oluliseks vähendamiseks. Pakendite puhul on asjakohased ka mõned eespool tekstikastis 1 nimetatud ühised prioriteedid. Konkreetsed pakenditega seotud probleemid ja prioriteedid on esitatud allpool tekstikastis 2.

[26] Direktiividega (EL) 2018/850 ja 2018/851 kehtestati uued arvutuseeskirjad, mille kohaselt tuleb ringlussevõttu mõõta kohas, kus pakendijäätmetega hakatakse tegema ringlussevõtu toiminguid. Eelmistes arvutuseeskirjades, mida kasutati statistikas aastani 2019 ja mõnes liikmesriigis aastani 2020, lubati arvestada kõik liigiti kogutud jäätmed ringlusse võetud jäätmete hulka.

Tekstikast 2. Pakendijäätmed

- Ringlussevõtu tulemuslikkuse parandamiseks on jätkuvalt oluline **jäätmete liigiti kogumise pidev tõhustamine**. Liigiti kogumist saab kõige edukamalt parandada, kui suurele osale elanikkonnast on kättesaadavad väga mugavad liigiti kogumise süsteemid, tagatisrahasüsteemide kohaldamisega, liigiti kogumise kastide kasutuselevõtuga üldkasutatavates kohtades ja kaubanduspiirkondades ning teadlikkuse suurendamisega.
- Enamikule liikmesriikidele valmistab raskusi **plastpakendi** eesmärgi saavutamine. Seda võib aidata lahendada plasti liigiti kogumise süsteemide täiustamine ning plasti sortimise ja töötlemise suutlikkuse suurendamine.
- **Pakendite korduskasutamise süsteemide loomise hoogustamine** on kasulik keskkonnale ja aitab liikmesriikidel saavutada ELi pakendite ringlussevõtu eesmärke.
- Kehvemate ringlussevõtu tulemustega liikmesriikide **pakendijäätmete andmed on sageli ebajärjekindlad**. See osutab võimalusele, et aruannetes näidatakse turule lastud pakendite hulka tegelikust väiksemana, mistõttu statistika on ebatäpne ning tootjad ei pruugi kanda täielikku laiendatud vastutust jäätmete kogumise, sortimise ja ringlussevõtu rahastamise eest.
- Jäätmekäitlustavade ja -taristu täiustamise mõju võib esitatud andmetes olla moonutatud 2020. aastal alanud **uute arvutuseeskirjade kohaldamise tõttu**. Uute arvutuseeskirjade mõju ei saa veel täielikult hinnata, kuid mõne liikmesriigi esitatud andmed 2020. aasta kohta näitavad tulemuste vähenemist mõne protsendipunkti võrra.

6. PRÜGILASSE LADESTAMINE

Prügilasse ladestamine on kõige vähem eelistatav jäätmetöötluse võimalus. Prügiladirektiiviga[27] on nõutud liikmesriikidelt prügilas ladestatavate olmejäätmete koguse vähendamist 2035. aastaks vähemalt 10 %ni tekitatud olmejäätmete üldkogusest ja kehtestatud liigiti kogutud jäätmete, sealhulgas biolagunevate jäätmete prügilasse ladestamise keeld.

Kui prügilasse ladestatud olmejäätmete kogused kahanesid kogu ELis pidevalt kuni 2016. aastani (vähenedes aastatel 2013–2016 18 %[28]), siis aastatel 2017–2020 ei olnud suundumus lineaarne ning 2020. aastal ladestati ligikaudu 53,5 miljonit tonni olmejäätmeid. Lisaks oli olmejäätmete prügilasse ladestamise keskmine määr ELis 2020. aastal endiselt 23 %. ELi lõikes püsivad siiski suured erinevused: 2020. aastal **ladestati kaheksas liikmesriigis endiselt üle 50 % olmejäätmetest prügilatesse**, ning kolmes neist oli ladestamise määr **üle 70 %**.

[27] Direktiivi 2018/850 artikli 5 lõige 5.
[28] Eurostat.

Kokku 13 liikmesriiki on ikka veel kaugel eesmärgist ladestada 2035. aastal prügilatesse maksimaalselt 10 % olmejäätmetest[29]: **Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Läti, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari**.

Kaugus eesmärgist väärib lisatähelepanu ja nõuab parandusmeetmete rakendamist, isegi kui eesmärkide saavutamata jäämise ohu kindlakstegemiseks on vaja rohkem aega.

Komisjoni hiljuti tellitud uuringus[30] leiti ka, et 15 liikmesriiki ei täitnud täies ulatuses direktiivis[31] kehtestatud kohustust töödelda jäätmeid enne prügilatesse ladestamist.

Olenemata märkimisväärsetest edusammudest alates prügiladirektiivi vastuvõtmisest ja nõuetele mittevastavate prügilate sulgemisest kogu ELis, on endiselt muret tekitav nende prügilate arv, mis **ei vasta** jäätmete raamdirektiivi ja prügiladirektiivi **nõuetele**. 2021. aasta lõpus **tegutses endiselt 1 995 ebaseaduslikku või nõuetele mittevastavat prügilat**, mis vajasid korrastamist või kohandamist ELi standarditele[32].

7. PARIMAD TAVAD

Liikmesriikidel on jäätmekäitluses ühised probleemid ning on juba leitud mitmeid lahendusi ja need kasutusele võetud. Selliste lahenduste laialdast levitamist peetakse esmatähtsaks. Käesoleva aruande eesmärk on esitada mõned olmejäätmete ja pakendijäätmete käitlemise parimad tavad igast liikmesriigist, andes ülevaate edukatest algatustest ja meetmetest, mida saaks korrata teistes riikides ja mis võiksid aidata liikmesriikidel eesmärke saavutada.

Kogutud parimad tavad käsitlevad paljusid jäätmekäitluse teemasid, nagu juhtimine, liigiti kogumine, sealhulgas äärealadel, avaliku ja erasektori partnerlus, korduskasutamine ja jäätmetekke vältimine, jäätmetöötlus, teabevahetus ja teadlikkuse suurendamine, majandushoobade rakendamine ja tõhusad laiendatud tootjavastutuse süsteemid.

8. JÄRELDUSED

ELi jäätmealased õigusaktid on toonud jäätmekäitluses märkimisväärseid edusamme, aidates saavutada ELi ringlus- ja nullsaaste eesmärke. Nende õigusaktide täieulatuslik rakendamine on siiski väga oluline, kui EL soovib täielikult ära kasutada puhtamast ja suurema ringluse määraga majandusest saadavat keskkonnaalast ja majanduslikku kasu ning olla konkurentsivõimeline üha vähenevate ressurssidega maailmas. Hädavajalikud on ka edasised jõupingutused, arvestades pakendijäätmete koguste olulist suurenemist, üldise jäätmetekke piiratud vähenemist (4 % aastatel 2010–2020), mere plastprügi põhjustatud reostust ning olmejäätmete jääkide suhteliselt stabiilset suundumust, mis kõik seavad ohtu nullsaaste eesmärkide saavutamise 2030. aastaks[33].

Komisjoni jäätmealased varajase hoiatamise aruanded ja muud nõuete täitmise edendamise meetmed osutavad pidevatele edusammudele liikmesriikides, kuigi erineval tulemuslikkuse

[29] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are.

[30] Milieu (2017), „Study to assess the implementation by the EU Member States of certain provisions of Directive 1999/31/EC on the landfill of waste“.

[31] Prügiladirektiivi artikli 6 punkt a.

[32] Selle arvu aluseks on selliste ebaseaduslike või nõuetele mittevastavate prügilate arv, mille suhtes on pooleli rikkumismenetlus.

[33] https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan/zero-pollution-targets_en.

tasemel. Aastatel 2010–2020 suurenes ELis tervikuna olmejäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu keskmine määr, kuigi aeglaselt (37 %-lt umbes 47 %-le), samal ajal kui prügilasse ladestamine on märkimisväärselt vähenenud – 31 %-lt 23 %-le. Siiski on leitud ka tõsiseid lünki, viivitusi ja probleeme ning nendega tuleb kiiresti tegeleda.

Olulised edusammud on võimalikud, kui asjaomased liikmesriigid võtavad meetmeid, et rakendada käesolevas aruandes ja lisatud riigipõhistes töödokumentides kindlaks määratud meetmeid. Meetmed peavad selgelt keskenduma biojäätmetele ja pakendijäätmetele. Jäätmekäitluse tulemuslikkuse parandamine hõlmab jäätmete liigiti kogumise edendamist, mis on oluline jäätmete kvaliteedi tagamiseks ja nende ringlussevõtu võimaldamiseks. Samal ajal on tungiv vajadus suurendada ettevalmistamist korduskasutamiseks ja arendada edasi jäätmetöötluse suutlikkust sorteerimiseks ja ringlussevõtuks, et liikuda jäätmehierarhia kõrgematele tasemetele.

Muud olulised vajalikud meetmed on seotud andmekvaliteedi parandamise, tõhusa nõuete täitmise tagamise ja tõhusamate majandushoobade rakendamisega, nagu toimivad laiendatud tootjavastutuse süsteemid ning otstarbekohased prügila- ja põletusmaksud. Need kõik on olulised ringmajanduse eeliste täielikuks ärakasutamiseks ja jäätmeid käsitlevate ELi õigusaktide järgimiseks.

Komisjon jätkab liikmesriikide jõupingutuste toetamist õigusaktide rakendamisel. Sinna hulka kuuluvad tehniline abi, sealhulgas keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine[34] ja Euroopa poolaasta riigipõhised soovitused,[35] suunised liigiti kogumise kohta,[36] parimate tavade vahetamine,[37] reformid ja investeeringud taaste- ja vastupidavusrahastu raames ning rahaline toetus muudest ELi fondidest, näiteks ühtekuuluvuspoliitika fondidest (Euroopa Regionaalarengu Fond ja Ühtekuuluvusfond). Lisaks on komisjon käivitanud muid algatusi, mis aitavad kaasa ringmajandusele ja jäätmete tekke vähendamisele, näiteks ettepanekud uute määruste kohta, mis käsitlevad pakendeid ja pakendijäätmeid ning kestlike toodete ökodisaini, ning tööstusheidete direktiivi läbivaatamine.

Võttes arvesse suuri erinevusi jäätmekäitluses, annavad ELi jäätmealased eeskirjad mõnele liikmesriigile võimaluse nõuete täitmine teatavatel tingimustel sihtaastast edasi lükata. Seda võimalust tuleks hoolikalt kaaluda, sest viivitused vajalike reformide vastuvõtmisel lükkavad edasi ka ringmajanduse keskkonna- ja majanduskasu, sealhulgas meetmed, mis vähendavad survet loodusvaradele ja impordisõltuvust.

[34] http://ec.europa.eu/environment/eir/index_en.htm.
[35] https://commission.europa.eu/publications/2022-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en.
[36] Nt olmejäätmete liigiti kogumise suunised https://data.europa.eu/doi/10.2779/691513.
[37] TAIEX-EIR Peer2Peer - http://ec.europa.eu/environment/eir/p2p/index_en.htm.